ZDENKA JUŠIĆ - SEUNIK

NAD DUBINOM

20079

ZDENKA JUŠIĆ-SEUNIK

NAD DUBINOM

ZAGREB 1942

KNJIŽARA OGNJIŠTE

Tisak
Hrvatske državne tiskare

IZVORI

Mutni su izvori, iz kojih teku naše težnje, a duboko na njihovu dnu trepti zvijezda.
Skrivena je bujicom, što nadire preko naše svijesti, pa je ne vide svi i ne znaju, da postoji.
A ona sja u našim zanosima, pa mislimo katkada, da smo je uhvatili u svom dlanu, a to, sitno i svjetlucavo u našoj ruci, mala je krijesnica, vjesnik ljetnih noći.
Ruše se izvori, iz kojih teku naše težnje; šume vode s razbacanim zlatom s njihova dna. Šume danas, uvijek i — vječno.

SAZNANJE

Znati, svijesno znati, što se događa u nama i oko nas. Primati sve: bol i radost, muku težnja i milinu nadanja — strah i prkos, mržnju i ljubav. Pamtiti dobro i zlo — obuhvatiti dušom velike preokrete, jednako kao i sitna kretanja u malim zatvorenim krugovima — slijediti budnom mišlju smione letove mašte i sagibanja u pokornosti — burna kliktanja i sumorna šaptanja. Biti svijestan odvažnih napona volje i klonulog zastajkivanja — mladog takmičenja s tuđom snagom i poraženog padanja; strmoglavog uspinjanja i bešćutne šutnje i nepomićnosti. Pamtiti sunčane lukove želja i ledene verige uhvaćene misli — zlatne neomeđene prostore srca i ponore, koji se ne mogu prijeći. Znati za ljepotu kao i za rugobu čovječjeg lika, slušati pobjednički klik i samrtni hropac, nositi u duši sve zovove i sva obećanja, sve pjesme i — tišinu.

Znati i ne zaboravljati ništa od onoga, što se prosulo na našem putu u zlatnom zrnju ili u čemernoj sjeni — ne zaboravljati, što je bilo živo, dan ili godinu ili samo trenutak u našoj svijesti, u našoj krvi i duši. Zaborav je lažna utjeha koju priželjkuju umorni, slabi i razočarani.

Zaborav je pijanstvo očajnih, koji vjeruju, da se ne će buditi u stvarnost i da će u slatkom i trpkom vinu, koje briše sjećanje, ugušiti dio sebe i drugih, dio svojih i tuđih zanosa i jada.

A kako je moguće biti sred života i njegova zamaha, a uzmicati pred njegovim spoznajama — kako je moguće plaćati krvlju i srcem svaku mrvicu životnog dara, a htjeti zatrti svaki taj trag?

Htjeti gledati, a brisati te slike u svakom novome času — htjeti slušati, a ne sačuvati ni boju ni zvuk toga prošloga glasa, ni težinu ni lepršavost te prohujale misli.

Željeti spasavati sebe, svoju bezazlenost i mladost, a istovremeno ubijati u sebi sebe.

Dizati vrijednost nepomućenog neznanja nad krvavom mudrošću s vrha — težiti za tišinom djetinje sreće i ne dovijati se do mira, koji se sjaji nad svladanim naporima, nad razbijenim kristalima bezgraničnog povjerenja i nad isplakanim suzama.

A ipak — treba znati.

Treba svijesno primati proticanje svih nemira i zanosa, svih borba i prodiranja — treba zadržati dušom svaki odsjaj sunca i svaku crninu mraka.

Neka ne propadne ni kap ispijene muke ili slasti — neka ne pogazimo ni trak svjetlosti ni sjene.

Sve to, što prolazi kroz nas, mi smo sami u svojoj veličini i u svojoj bijedi — sve to, što u nama dodiruje nebo i zemlju, naša je duša u svom robovanju i svom letu.

Naši su dani zastave naših pobjeda i poraza — naši su zanosi i klonuća poslanstvo jedne velike misli, koja nam upravlja životom.

I to što ljubimo i to što preziremo, naša je punina i širina, i sve radi čega se radujemo i radi čega patimo, poklonilo nam je od svog obilja.

O, voljeti život i ne ubijati sebe, nego primati igru oblaka kao i graktanje tuđega bijesa — nevini smijeh i gorku kletvu. Ne gubiti ni od najkraćega svog trajanja, nego znati, da smo bili i da jesmo.

DIJETE

I.

Tvoj lik živio je u svijetu još prije, nego što se prvi put otvoriše tvoje oči. Tvoj glas zvonio je uz nekoga prije, nego što je prvi put zazvao nečije ime.

I tako je to, kao po čudu i tajni svetoj, te jedno srce čuje tvoj korak, dok još ni prošao nije, i topli jedan san oblikuje ti život, dok još nema daha ni svoje krvi.

Tako je to, te se tvoj lik odražavao u dragoj nekoj čežnji, davno prije, nego što si došlo i stan svoj imalo si u nečijoj duši prije, nego igdje drugdje na zemlji.

II.

Ali prije nego što će te učiti o svom iskustvu i životnoj mudrosti, drugi bi trebali da utihnu i da gledaju tebe.

Donijelo si kutić raja, kojemu stariji već zazidaše vrata — donijelo si sjaj zvijezda, do kojih se ne penje uvijek pogled onih kraj tebe.

A čiji je smijeh kao tvoj i čija je vjera u čuda kao tvoja?

Trebali bismo dugo prati svoje ruke, prije nego što prihvatimo tvoju malu ruku, da je vodimo; trebali bismo dugo slušati sebe, prije nego što ti kažemo: ovo je put i za tebe.

III.

Samo u jedno doba u čitavom tvom trajanju, tvoje je da kažeš, da si bez krivnje prema svakome.

Još nikome nisi ništa razorilo, nikakvo zlo nisi drugome donijelo i sve su bijede od tebe još zastrte.

Dolaziš k nama i tražiš priču, koju smo čuvali za te, a što ćemo ti dati, ako smo je ipak izgubili?

Što ćemo ti dati drugo nego suzu, koju ćeš jednom potpuno razumjeti!

RASIPANJE DUŠE

Ima računa koji varaju i osnova, kojih se ispunjenja najskuplje plaćaju. Ima uspinjanja, koja ne će doseći visine i blještava sjaja, iza kojega pucaju tamne dubine.

Postoje bogatstva, što ne skrivaju siromaštvo, i rasipanja, poslije kojega ništa ne ostaje, pa ipak nema te snage, koja bi spriječila mahnito srljanje niz padinu i zaustavila tu ludu igru.

Tko može uvjeriti tvrdicu, koji bezobzirno stiče, da rasipa dušu u metal i papire? Tko može potresti savješću lakomca da spozna, kako vrijednost, za koju se bori, nije ni najveća ni vječna?

Ima zasjenjenih pogleda, koji, upravljeni prema jednom kutu, ne mogu obuhvatiti širinu prostora — ima koraka, koji se uvijek kreću po istom ritmu i unutar maloga radiusa jednoga kruga, te bi se izgubili u svijetu, koji bi porušio njihove međe i zakone.

Koliki među prividno sretnima zaboraviše na srce svoje i tuđe — koliki od njih ne mogu ni da se sjete, kada je glas života i njima progovarao kroz odsjaj dana i igru oblaka, kroz tišinu noći i u plava svitanja!

O, ti moćni što grade kuće i tvornice — ti sretni što zgrću novac, da njime kupe raskoš i bezbrigu, dok u istinu, kidani strepnjom pred nepredviđenim mogućnostima, vuku lanac svoga stradanja!

Ti jaki i neslomivi, kojih se mnogi boje, dok oni dršću sami pred sobom — ti, veliki i prvi, koji tuđu zavist ubiru!

Kada su posljednji put bili svoji i više ničiji — kada je to bilo dok su se odazivali zovu polja i voda i osjećali zemlju kako se budi i kako zamire?

Gledam ih: ljude presavijene nad nacrtima i bilješkama, izmučene neizvjesnošću i iscrpene službom svome radu i sutrašnjici — gledam ih te, koji otkidaju listove na svom kalendaru, a da ne pomišljaju na to, kako se dani, ko uvehlo lišće, tužno truse nad njihovim glavama.

Padaju jutra, srebreni zvončići u svježini svojih dolazaka — umiru jutra zagušena u raspjevanosti svoga klika, koji je cvao na njihovim usnama.

Kumene se večeri u krvi, što ih je zalila, umorne od žurbe, teške i sustale, a noći, što dolaze, vise tamne, razdrte i bez sanja.

Prazno je nebo za te »sretne« i sunce je za njih izblijedilo — cvjetale su voćke i vjetar je raznio cvjetove, koje oni nisu vidjeli — u trube su svečano svirali mladi i razdragani pjevači ljeta, pa i njihovi se zvuci pred vratima tih moćnih izgubiše.

Gledam: mrtva krila ptica na njihovu pragu i daleki bljesak nečega lijepog, pa razumijem dužinu putova,

koji leže između šume iz koje se vraćam i domova tih ljudi — jasno mi je, da goleme daljine, što putuju do njih, doniješe na svom dlanu već utihli šapat lišća i ugasle boje dana.

Razumijem, da pod hladom računa venu blage i priproste radosti i da u sjeni velikih osnova, koje stječu snagu pred drugima, nema mjesta tumaranju sretnom bez cilja i bez jurnjave.

O, ti moćni i sretni, što zaboraviše kad su bili svoji i ničiji!

Padaju umrli dani na pusti odar, njihova je kosa sijeda, bili su blijedi, šutljivi i mrki.

Nestaju, dovukavši na stol jakih neki novi uspjeh ili novu nadu.

Njihov je korak zvonio zvukom zlata, njihovi su pokreti težili za osvajanjem visina.

Tko može uvjeriti zaslijepljene njihovom opojenošću, da su opet rasipali dušu za varku pobjede i sreće? Tko može skinuti mrak s njihovih očiju — tko im može pokazati pad pod priviđenjem uspona?

TIJESNI KRUGOVI

Ima tijesnih krugova oko nas, koji ne primaju u sebe ni glas tuđeg stradanja. Ima čvrstih vrata pred nama i iza nas, koja se otvaraju samo na čarobnu ložinku, što obećaje pohod radosti.

A kad snaga naših vlastitih tegoba ispuni sav taj krug u kojem je izrasla, čudimo se velikoj tišini, koja prima naše zovove.

I kad naša topla radost traži, da je ponesemo izvan nas samih u prostore tuđih spoznaja, stojimo sred svog tijesnog kruga kao sred tmine, u kojoj netko dugo plače na dnu.

Tada tiho pozovemo jedno ime i poželimo naći svoj odraz u srcu nekoga bliskog.

Odgovora nema. Nitko nas ne ču.

BDIJENJE

Čujem tvoj mirni dah, dijete, i znam, da te njiše san i gladi svojim mekim prstima.

Samo ja, koja bdijem, čujem mukli lavež izvana. Bojim se, da ti ne naruše sna i zato stojim pred vratima, iza kojih spavaš, da ne nahrupe nezvani.

Vrijeme čuda i čistih radosti je kratko, pa kad bude prošlo, u ovaj san više ne ćeš naći puta.

Neka me ne prevari umor, da prestanem bdjeti, dok traje noć i strava.

Čujem tvoj dah i palim svijetlo, da te ne prestraši tama.

Htjela bih doviknuti svima: u tvom svijetu ima još smijeha i neba! Budite obzirni i tihi!

Čujem kako govori neki čovjek:

— Da mi je uzdići sebe iz nestalog doba, iz otišlih stvari, iz zasutih tragova! Da mi je vratiti još jednom plamen svoje krvi, sjaj svoga pogleda, zvuk nekadašnjeg htijenja i važnost svih svojih nada!

... Volio bih, da se nađem okom u oko sa sobom, onakvim, kakav sam nekada nestrpljivo bdio na straži svojih smionih programa i zasanjanih težnja, pa da podignem iz praha rasute časove i zgažene sate, krhotine skupocijenih vaza, u kojima su mirisali cvjetovi, i šaptaje i vriske, suze i osmijehe...

... Volio bih, da se uskrisi nekadašnja moja istina iz ovog sadašnjeg saznanja, koje imam, da je ono bila laž — volio bih, da se vrati moja vjera odonda, da je laž to, što je kasnije postalo istinom.

O, kad bih mogao, potresao bih mlakost nekadašnjih dana, pokrenuo bih, da progovori šutnja, a da zanijeme nepotrebne riječi!

Obukao bih odijelo mladosti, jurnuo bih na bedeme, koji su me nekada dijelili od širih vidika i stvarali međe mojoj misli i mojim kretnjama — jurnuo bih, da razorim te zidove, među kojima je naša sudbina postajala sve tješnja u sebi i sve zatvorenija pred vratima drugih.

Divno! Pod praskom i lomljavom staroga otvarali bi se novi putovi i pogledi, razmahale bi se težnje i na-

pori, oblici stvari primili bi nove sadržaje i nestala bi njihova prijašnja krutost.

Zahvatile bi moje ruke u nedovršeni rad prošlih dana, nad kojim bi gorjelo svijetlo moga sadašnjeg iskustva. Koješta je bilo početo, a nedovršeno ili sasvim krivo iz osnova.

Onda nisam ni tražio smisao u zapletenosti misli i čina — onda sam ostao trijezan ili opijen pred slutnjama životnih tajna.

A ipak — bio sam hodočasnik k svakom otkrivenju ljepote i uvijek željan njene slasti.

... Da mi je vratiti ono razgaranje snova i uzdarje topline, koju primih — da mi je vratiti i prvi, trpki strah pred hladom, sjenom i — samoćom!

... Neki put mi se čini, da se ispunja to čudo i da se rasplinjuje sve, što je od sada.

No, to je ludovanje mašte, jer stvarnost leži nad nama, pa ako se i mijenja, ne možemo je mi odmaknuti, kada to poželimo, onakvu, kakva upravo traje... Slušam.

Odakle taj glas i kuda se gubi?

UGUŠENA SANJA

Svane takav dan, kad silno poželimo zaboraviti svako zlo i izbrisati svaku rugobu sa svijetlog lica jutra. Poželimo otkinuti se od bijede i ispuniti se zadovoljstvom, da darivamo i drugima od punine, koja se obnavlja — i u tom davanju nema kraja!

U takvom jednom jutru, jedna je žena govorila o proljeću. Otopilo je, spomenula je, i takva je blagost u zraku kao da je već tu. Prvi cvjetovi niknuše, ptice ga nose na krilima, trave u svojim vlatima, zvona u zvucima.

Ta žena ima dušu, koja umije osjećati, pa kad i ne zna, kako se riječima dodiruju stvari, koje ulaze u srce, sigurno je, da ona vidi njihovu veličinu.

Pričala je, kako voli proljeće, no toliki su prema njemu hladni i daleki. Ono dolazi za sve, a ipak ga mnogi ne vide i kao da im je svejedno.

Mladi vjetar buči oko kuće, zadahtan u svom trku. Sunce toči med iz svojih njedara i život kao da pod njegovim toplim sokom prima na bujanju i cvatnji. A neke su duše tako otrovane, da je to, što ih grize, jače od melema ovakvog blagog dana.

Neki su tijesni okviri prečvrsta brana nadiranju sunčanih zraka.

I još nešto: ima takvih zala, koja krvnički provaljuju iza zasuna šutnje i iz zgrčenih šaka — ima takvih podmuklih jada, koji pružiše sjenu sve do neba i pod

njima sve je tmurno i sve je crno i jadno. A mi poželjesmo darivati od radosti i topline — mi poželjesmo otkinuti misao od svakidašnje muke i nesklada u svijetu.

Ova je žena jedna između tih, koji u očima nose isto pitanje, krvavo do bola.

Zašto baš tako? Zašto bi to moralo biti?

Mekoća je u zraku i uzbibanost tihih nemira. U zemlji je klijanje tajna, a nad njom rasuta milina, što bi voljela uspeti se na svako polomljeno krilo i spustiti se u zlatnom prahu i na svaki tamni i svenuli cvijet.

U ovoj predproljetnoj noći onaj je čovjek, kojega sad ponovo susrećem, odlomio dio kruha svoje muke, kao i toliko puta prije, a onaj drugi je ubio te noći čistu i dragu misao o vrijednosti života i nije se ni obazreo na to, kad je krenuo dalje.

Zašto baš tako?

Plovi pjesma zvona kroz ovo jutro, plovi nad gradom i nad ljudima, sati polako izgaraju u sunčanu zlatu i njihov se pepeo trusi sa dlana dana. Taj užareni prah pada na me i na moju želju, da budem trak raskošnog sjaja, da budem dobra i mirna.

O, trebalo bi slobodno dirnuti čelom vrhunce, trebalo bi sliti dušu u zvuk zvona, stopiti je s mirisom cvijeta, pričestiti je hostijom ljepote.

Ali ja vidim i udarce, koji padaju u vedro lice dana i čujem, kako se uzmutiše vode, u koje baciše kamen i kako je negdje vrisnuo netko.

Tko može izbrisati rugobu i darivati samu dragost, bogato i bez kraja?

Dan zamišljeno nagiba nada mnom tešku glavu.

Meni je tako nečega žao, možda tebe ili sebe, ili ugušene sanje.

PUTOVI DUŠE

Postoje prisutnosti drugih u nama, prisutnosti teške i neuklonive.

Sudbina je njih dovela u naš život, pa makar kuda pošli, slijede nas u stopu.

A mnogi od onih, koji ovako žive u nama, kroz kucaj našega srca, kroz naš dah i našu misao — mnogi od onih tako su daleko, te ih izvan sebe nikada ne bismo sreli.

Mnogi su od njih iz dalekog zavičaja, do kojega mi ne ćemo stići i njihov je govor te strane zemlje, koji mi ne bismo razumjeli.

Kad bismo ih ipak sreli, začudili bismo se, što nisu takvi, kakvi su u nama i riječi susreta zamrzle bi nam na usnama.

Često su među nama neprohodni prostori s drugim zakonima za svoje stanovnike i vrijeme je među nama sa svojim suncem i nanosima bura.

Začudili bismo se, kad bi nam netko rekao: to je čovjek, koga smatraš blizim i svojim — to je onaj, koji te prati i odrazuje se u tebi . . .

Strani stanovnici jednog dalekog kraja.

Glas iz zemlje do koje ne možemo stići — glas nama dalek i nerazumljiv.

I dva života: jedan u nama, uronjen u našu krv i dušu, i prepleten s našim zanosima i patnjama i drugi, uvijek odvojen od našega, uvijek nepristupačan i svoj.

Dva života — dvije stvarnosti.

Dva nespojiva dijela jednog ljudskog bitka, kojih sklad duša katkada divlje zaželi.

Razum se ruga mahnitoj težnji, htio bi pobijediti maštu, htio bi pomoći srcu, da preboli muku.

No što za to, što mnogi od tih, koji uđoše u naš život, u svijetu nama ne pripadaju?

To ne mijenja putove duše, putove sudbine s njenim vrtlozima i dubinama vječnog traženja i čekanja.

KRIVNJE

I.

Oni, kojima trpljenje nije strano, strepe, da drugome ne nanesu boli.

A bude, kao po zakonu kobi, te upravo zbog njih nekome svene njegov jedini cvijet.

Tko da objasni, zašto patnicima nije bar to dano, da sami dijele radosti drugima? Tko da razumije, odakle to, da njima, koji su mukom iskupili život, nije poklonjen bar mir saznanja, da sami ništa nisu srušili drugome!

II.

Naše duboke tuge, dok nečije oči srećom sjaju — naše male radosti, zbog kojih netko plače!

Rastu naše krivnje i nitko se ne može uzoholiti, da se ne bi trebao skrušiti pred sobom, i nitko ne može suditi, a da sam ne bude suđen. Tek jedni prelaze preko toga mirno, dok drugi doživljuju uvijek nova raspeća.

III.

Kako je teško biti raspet na istini vlastite krivnje nekome, a htjeti biti dobar! Kako je mučno nositi patnju drugome, a poznavati njenu najdublju muku!

Zar nitko od nas ne može, makar pod cijenu osobne žrtve, ostati čist od grijeha svome bratu? Zar nitko od nas ne može prekinuti taj lanac bola oko svijeta? Traje zakon naše kobi: svi smo krivi, i svi smo slabi, tek praštanje nam dariva kratak čas smirenja.

SMRT

I.

Njeno je to, što nije nikoga više na svijetu i što nigdje nije našlo mira, spokojno leži u njenom krilu.
Hlad diše u njenoj sjeni, a velika tišina zastire sve, što je bilo.

Iz njene prisutnosti diže se tajna i nikoga nema, da odgovori na pitanja što traju.

Naše ime i postojanje briše se pod njenim dahom i što je nekad bilo veliko, kraj nje je malo, i što je raslo u oholosti, pred njom je palo.

Začuđeni i tjeskobni stojimo pred njenom snagom, što otima sve i stane na svaka vrata i htjeli bismo obzira sa sobom, pa zazivamo u strahu.

II.

Neprekidna je šutnja u njenom krugu i naš glas gubi se bez jeke.

Što je od našega svijeta, ovdje nalazi metu.

Tolike borbe, što dođoše do svršetka, toliki zanosi, što više ne raduju i ne bole — ponos, koji više ne gradi, ni jad, koji više ne ruši.

Odlazak bez povratka, ugašena svijetla ljudskih napora i težnja.

Praznina i samoća kao nijeme straže i noć, puna tuge i mraka.

III.

Ali nitko od živih ne zna, kakav je dar, posljednji što ga čeka.

Prekinuti treba vezu uz zemaljske stvari i vrijeme, bilo to teško ili lako.

Govori slutnja, da bol zbog prolaznosti svega, napokon nestaje u susretu s trajnim i vječnim. I nikakvi progoni više nas ne stižu, i nikakva bijesna hajka, a san je tih i dubok kao na krilu majke.

RAZBIJENA LUTKA

Zašto plačeš, mala djevojčice?

Razbila si lutku, slijepit će je i bit će, kao da je čitava. Ne bude li ti se više sviđala, kupit ću ti novu i još ljepšu.

Zašto plačeš, kao da si nešto izgubila, što ne ćeš više dobiti?

O, tolike se stvari razbijaju i opet uskrisuju slijepljene u razbijenim komadićima.

Treba samo oprezno uzeti u ruke bolesnu lutku i paziti na nju, da joj se više ništa zlo ne dogodi.

Treba biti strpljiv i blag; privikni se na to, ako to još ne umiješ.

Ne guraj je od sebe i sjeti se, koliko te je nekad veselila.

Mnoge se stvari raspadaju, a bile su drage — i u srcu je njihovo mjesto, a ne na smetištu.

Budi dobra i otri oči, rasplakana mala djevojčice.

TEBI

Tebi, koji svoju osjetljivu dušu nosiš na životni put, hoću da stisnem ruku. Ne pitam te ni za ime ni za stalež i svejedno mi je, da li si iz bliza ili iz daleka.

Naša je srodnost iznad krvnih i rodbinskih veza, iznad pripadnosti istome kraju. Naša je veza u sudbini, koja je obilježila naše staze i izbrazdala nam nebo — u sudbini, koja je izoštrila kamenje o koje se spoticemo i pustila da u nedogled izrastu visovi, na koje se želimo uspeti. Tvoja je sudbina kao i moja: ljubiti više od drugih to najviše, pozlaćeno prvim i posljednjim sunčanim trakom, koji možemo ugledati, i patiti više od drugih zbog najnižega, što svojim blatom prlja naše ruke. Naše je čeznuti za skladom i krvariti na njegovim krhotinama, znati snagu i nemoć svoju, opojnost svoje vjere i gorčinu svoga pada. Naše je lutati i biti guran, tražiti, a sam ne biti zvan, davati jedno, a primati drugo i biti medju bijelima crn, njima na šalu i na rug. I to, što ja osjećam, tebi će biti znano, i zbog čega si ti plako, i kroza me je mnogoput prošlo. Svaki bi od nas htio naći oslona svom nemiru i odgovor svom glasu, ali na nama je, da živimo, ne od svjetlosti i topline drugih, nego trošeći sebe — nama se ništa ne poklanja i sve plaćamo, no od svega, što danas imamo, ne znamo, što ćemo zadržati za sutra. Sami lomimo stvari, a želimo, da traju vječno.

U kakvom će hladu počinuti tvoja duša kad se umori, pa ipak . . .

Ipak će sunce u tvom snu, baš kao i u mojem, dirnuti tvoje sklopljene vjeđe.

I tako će biti uvijek: sretno i krvavo teško i daljine će biti blizu, a blizina će se često činiti dalekom.

Slučajno smo se sreli, a naša je sudbina dvaju putnika iz iste zemlje.

MAJKE

I.

Materinska srca su oltar, na kojemu se stalno prinosi žrtva djetetu. Ona su svetište, nad kojim nikada ne trne kandilo, u kojem nemirni žižak sjeća, da se tu bdije dane i noći.

Materinske ruke su kormila, koja upravljaju brodicom života djeteta, te ona prolazi mimo grebena i propasti. One su i svjetionik sred noći, kad se ništa drugo ne razabire osim njih, ispruženih u molitvi.

Materinske su oči dva dragulja, koja se ničim drugim u svijetu ne mogu zamijeniti i njihov pogled je sjaj, koji razgoni tamu i dariva razumijevanjem i praštanjem bijedu djeteta.

II.

Majke — čudesno sjedinjenje strpljenja i snage, i onda, kad njihova srca kucaju polaganije, kad su njihove ruke umorne, a oči im više ne vide jasno. One su smiješak i onda, kad su duge šutnje pokrile njihove zovove i kad su novi kormilari zasjekli svoje putove.

III.

Mislim na te majke, koje se više ne sagibaju nad kolijevkama, jer su njihova djeca u svijetu, gdje ih više nitko ne ljulja u snove.

Mislim na te majke, koje više ne slušaju šum djetinjih koraka u domu, koji je postao tako tih, kakav nikada prije nije bio.

I one su tihe, pa njihov glas jedva da se i čuje u buci oko njih, a trebalo bi, da pred njim zanijeme svi drugi glasovi — trebalo bi, da naraste velik i silan i da pređe svijetom. Da pređe kao vihor od jednoga kraja do drugog, od čovjeka do čovjeka, svuda, gdje vlada zlo umjesto dobra, mržnja umjesto ljubavi.

IV.

Srca neumorna u davanju, vjerna do posljednjeg otkucaja, raspeta na pregaranju.

Oči, nezaslijepljene lažnim vidicima — ruke, što ne sustaju da zovu i da pomažu.

O, što bi život bio bez vas, a kako bi svijet bio sretniji, da više sluša, što mu vi govorite!

MUŠKARAC GOVORI U NOĆI

I.

U ovakvoj noći jasnije osjećam, kako sam drugačiji od mnogih. A to, što nekiput nosim kao svoj ponos i raspjevanu radost, sada je tako teško.

Noć je osvijetljena mjesečinom, sva je bijela, živa i nemirna. U njoj pjevaju zrikavci i šumi lišće na brezi pod mojim prozorom — u njoj diše blijeda žena tamnih kosa na mojim rukama.

— Ne voliš me više. Ne voliš.

Dodirujem dlanom bijelo čelo pod gustim pramovima, u koje se zapliću moji prsti i slušam, kako šumi krv u tom tijelu uza me.

— Da te ne volim? Tko ti je šapnuo takvu ludu misao — tko je dirnuo sumnjom tvoju dušu u njenom zanosnom letu?

A žena se osmjehuje tiho i tužno.

— Gledala sam te, kada nisi znao, da su te tražile moje čežnje. Bila sam ti blizu, sasvim blizu, ali ti nisi to osjetio i napregnuto si čekao nešto, izvan sebe i mene . . .

. . . Jednom si rekao: treba da to dođe. Nešto veliko, što će nahrupiti divljom snagom, koja i ruši i gradi. Doći će nešto novo po svom zamahu i sreći, a opet tako blisko i tako tvoje, kao da je sve vrijeme živjelo s tobom i od tvoga srca . . .

— Rekao sam.

— To što tražiš, nisam bila ja — nije to bilo nešto moje. Govorila sam ti, nisi me čuo. Trčala sam za tobom, nisi se ni okrenuo za mnom — zvala sam te, nisi to znao . . .

II.

Što je meni svijesno u nekom času, drugome je mutno i daleko. Što je od istine otkupila za me moja vlastita patnja, tek je moje i doista nikoga drugoga više.
— Da, ja čekam. Možda bi to imao biti sveti zanos zbog nekog velikog zbivanja. Možda bi to bio vrisak muke ili sreće . . .

Ja ne znam. Ima stvari, koje se ne mogu objasniti riječima. Postoji zakon šutnje za neke težnje i nadanja, za neke sumnje i stradanja.

Htio bih ponovo probuditi ugasli osmijeh u očima žene — htio bih rasuti misao, pa da budem lagan kao list breze i vedar kao zvjezdano čelo noći.

Ali ja sam težak i steže me spoznaja, da moji napori ništa ne mijenjaju i da ne mogu biti kao što su drugi.

— Uvijek tvoja samoća! — tuži se žena. — Tvoj svijet, u koji mene ne puštaš, kao da bih svojim dolaskom oskvrnula neki red — tvoj svijet, u kojemu nema mjesta za me, jer ja stojim iza tih vrata i čekam na te, da se vratiš.

III.

— Ali ja te volim i dobro je izgovoriti tvoje ime u najdubljoj samoći — dobro je znati tebe blizu, makar da si daleko . . .

Moji prsti mrse kose žene i moja se glava umorno spušta na njene grudi.

Ako se varam?

Netko nevidljiv zapalio je sva svijetla i pronio ih kroza me — netko nevidljiv skinuo je s mene maglu neznanja.
Vidim se:

Piruju tijela, a na usni okus je trpkosti i tuge. Sjetila žude radost, a ona nosi u sebi klicu venjenja i smrti. Promatram svoje pjanstvo i čini mi se, da sam po strani sebe — zalutali gost na tuđem veselju.

Zar bih htio odsjaj neprolaznoga — je li to težnja za dijelom vječnoga?

Postajem sve tiši, što življe šumi naša krv i sve mi je više nečega žao, što je luđa ta noć.
Pomamno pjevaju zrikavci, a lišće treperi na dlanu vjetra.

Sjaju zvijezde i milujući nas kao da silaze sve niže. O ženo, nikada nije nitko rekao drugome svoje posljednje — nikada nitko . . .

Naš je kliktaj cvijet na polomljenoj stapci.

NESTAJANJE

Doći će vrijeme, kad nas više ne će biti i spomen na nas gušit će prisutnost novih ljudi i njihov će se život širiti potiskujući mrtve.

Doći će vrijeme, kad će stare, a opet nove radosti i boli zvoniti i plakati na zemlji, kojom smo i mi prolazili. Pa ipak, nitko se ne će obazrijeti da prisluhne dahu naših nestalih vedrina i zamuklih gorčina.

Kao što smo i mi tražili svoje spoznaje i drugi će utirati svoje staze.

Kao što smo i mi rasli u željama nad sve visove i preko svih međa, i drugi će isto poželjeti.

Doći će vrijeme, kad će se spomen na nas iskriti u sićušnom svjetlašcu u nečijem srcu, a onda će navaliti vjetar i iznijet će ga i odande.

Tad će izblijedjeti odraz našega lika, izgubit ćemo ime, koje smo imali u svijetu, ni od koga više zvani.

I u životu umiremo mnogo puta, a naše će nestajanje biti dovršeno onda, kad za nas više ni u čijoj misli ne će biti mjesta.

SVI SVETI

Svi Sveti. Magla nad grobljem, nad križevima i spomenicima. Izgaranje tisuća svjetala, koja nemirno trepereći izdišu svoj kratki život.

Vraćaju se povorke ljudi, što zadovoljno razgovaraju i buče, griskaju kestenje i pušu u ruke, jer je zima.

Žure se prema gradu i dogovaraju se usput, hoće li se kamo svratiti, makar za malo — nekamo, gdje ima glazbe i vina.

— Siromah — vele — lani bio je među nama i tko bi onda mislio, da ga sada više ne će biti.

A žena mu, eh, što ćemo — utješila se brzo. Znalo se doduše i prije koješta — znalo se, dakako . . .

Počela je kiša i guši ostatke nedogorjelih svjećica i baklji, kvasi vrpce na vijencima i na bokorima cvijeća, kao da ispire zlatna slova: »duboko rastuženi« ili: »nezaboravnom našem . . .«

Posljednje sjene izgubiše se iza teških željeznih vrata i sada šute križevi i spomenici nad grobovima, sada miruju puteljci, koji vode do njih.

Samoća poslije svih pohoda živih, poslije njihovih pjesama i naricaljki, suza i uzdaha.

Naglo se topi vosak svijeća, a cvijeće umorno spušta glave.

Tko je nezvan htio dirnuti u taj kut na zemlji, gdje je najdublje smirenje?

Treba smijeha i šale — ta štogod je čovjek, sve je njegovo kratko.

Kao plamečak: puhneš u nj i već se gasi . . .

— Pijmo, braćo!

Zažareni obrazi, oči što sjaju.

— Maknite krizanteme odavde. Podsjećaju na kasnu jesen, prazan je njihov miris, to je cvijeće groblja . . .

Sumorna zvona kroz večer.

Plove zvuci otegnuto, teško.

Noć i tjeskoba hlada.

PROŽIVLJENI DANI

Na prostirci noći leže proživljeni dani. A onaj, tko reče, da su oni šutljivi i blijedi, jer izdahnuše posljednji dah svojih nemira i težnja, taj nikada nije bdio u noći i nikada nije u njenoj koljevci ljuljao svoje otkinute radosti i jade.

Crna je prostirka, koju noć pruža svemu onome, što je ostalo žar od našega žara, svjetlost od naših osmjeha, blistavi trag od naših suza. Crna je ta koljevka u kojoj leže zanosi, koji su bili plam ili iskra, ugarci naših nada i osnova, krvavi slavoluci naših pohoda u život. Pa kad je sve tako tiho oko nas, te čujemo kucaj vlastita srca, kada se sve čini zastalo u miru sna, onda se na prostirci noći budi život, koji ona čuva na svome krilu.

Onaj, koji bdije i ima odvažnosti ne zatvoriti oči, gleda taj život nestalih stvari i ljudi, koji su bili.

Onaj, koji gleda i sluša budnim srcem, koje se ne plaši istine, pristupa u tajanstveni, čudni krug sjena, koje postaju živa bića i povezan je s najdavnijim zbivanjima, kao i s onim, što upravo prolazi.

Pred njim su dani, otkinute grane s našega stabla, s uvehlim lišćem i svježim mladicama, s obranim ili ne dozrjelim plodovima. Dani, puni sokova mladosti i premrzli od hlada, raspjevani u sreći i rasplakani u svitanjima bez sunca i u zalazima u mrak kroz magle i kišu.

Tko reče, da je utonuo u šutnju govor događaja, koji se razriješiše od nas u svom toku — tko reče, da su daljine zaustavile ritam onih pokreta, ugušile boju glasa i zova?

Još uvijek, sred tajanstvenog kruga u koji ulazi tihi promatralac, kuca srce nestala zbivanja i mi, mirni i nepovrijeđeni u sadašnjosti, osjećamo bol zbog razdrtih rana, koje su nekada pekle — mi, danas snužden i tihi, sjećamo se, kako je zvonio smijeh sred blagdana života.

Nema otkinutih dijelova našega života, koji bi ostali izvan nas, makar koliko se mijenjamo — nema mrtvih zanosa i tuga, koji nikada ne kucaju na vrata naše svijesti.

Čudni, katkada dragi, katkada sablasni život koji se pokrene u tišini — život sa svojim zakonima, koji ne slušaju našu volju, nego vrše poslanstvo određenja nad nama.

Koliko divnih krijesova obasjavaju tminu — koliko se plamova još krije zapretanih, a nedogušenih, onih, kojih se danas stidimo i drugih, koje više ne razumijemo, a ipak su nikli iz naše krvi!

Koliko krasnih zdanja mašte i njenih ruševina — koliko toplih sanja i mrazova, koliko spletova dobra i zla, snage i slabosti!

Nad crnom kolijevkom sine zvijezda našega nadanja i naših čeznuća.

Na prostirci noći prenu se riječi, mile i teške, i pogledi koji su milovali i oni, koji su ubijali — i obećanja neiskupljena i jecaj na dnu.

Dišu proživljeni dani našim dahom, koji su primili u sebe, kreću se sjene s dušom, koja je ostala bliska, kao što je bila nekada.

Onaj, koji bdije, ulazi u tajanstveni taj krug, u kojemu se doživljuje jedinstvo sa svim, što je bilo i gdje prestaju granice između jučer i danas, između stvarnosti i sjene.

Njegovo postaje sve ono, teško i lako, i on pripada svemu tome, što podvrgnuto sudbini prolaznosti konačno nestaje tek u onoj noći, u kojoj se dugi san spušta na oči.

Nad crnom prostirkom budan čovjek osmjehuje se i plače.

Pod sjajem zvijezde u njegov pogled ulazi sve, i svjetlo i sjene.

Neki put digne ruku da smrvi udarcem to, što bi trebalo biti prah izgorjelih dana.

Ali udarac ne stiže do cilja i ne može ga doseći.

U jutro, u prvo njegovo svitanje, sva ta zbivanja i sva ta lica postaju bljeđa, a njihov govor tiši.
Tada se gasi zvijezda nad kolijevkom noći, a umoran čovjek sagiba glavu.

MELODIJA

Katkada, neka se melodija prene u duši ponovo i iznenada.

Pjesma, koju smo nekada čuli, a prošla je mimo nas kao i mnogi drugi zvuci, u naletu radosnih zanosa ili kroz grč i suzu.

Nismo upamtili smisao te pjesme, ali njen je dah disao, sada kao i onda, silinom težnja, prkosom snage i vjerom u sreću.

Priprosta, draga melodija mladih dana, mladih čekanja.

Ima u nje raspjevanosti srca koje voli i htjelo bi ispuniti sobom svu zemlju. Ima u nje topline i neposrednosti doživljavanja jednoga dijela života, koji se činio najvredniji i najljepši.

Kad smo je prvi put čuli, zapaljena svjetiljka u duši nije dopuštala prilaz sjeni.

Kad je prvi put taknula naša srca, sve su boje oko nas plamtjele pod žarom sunca što se uzdizalo.

Misao je tražila krila, da prijeđe brda i doline — snaga je rasla u neomeđenu širinu, a sreća je izvirala iz svakoga novoga dana, iz srca svega lijepoga, rasuta u bezbroj zlatnih zrna, a opet sva u zvijezdi skrivenoj u očima, najmilijima na svijetu.

Snaga što se upire u nebo, a može li uvijek izgraditi i najmanju kuću čovjeku, koji je zbunjen u metežu i izgubljen među strancima?

Sreća — njeno ime izgovaramo pobožno i s divljenjem, a ne zametne li se njen trag za mnoge, pa kako da ga nađu iznova?

Ganuće pritežu utezi proživljenih dana.

Ipak, mi razumijemo mladu težnju koju slušamo, kao što smo je i nekada čuli.

Ista je kao prije, naša je kao i onda.

To je vječno ljudsko, što veže prijatelje i protivnike i što prelazi granice prostora i vremena. U toj težnji kao žrtva izgara kratki ljudski vijek u krvavu plamenu.

Dira nas nešto blisko i prijateljsko, u čemu opet nalazimo sebe.

Sjećamo se nekog dalekog glasa, zlatnog okvira jednoga dana.

Prene se poznata melodija ponovo i iznenada.

PRAŠTANJE

Mnogi vjeruju, da je praštanje drugih isto, što i naše vlastito ispaštanje učinjenog grijeha.

Misle, da i sam spomen na zlo, koje smo nekome nanijeli, može nestati onoga časa, kad drugi više ne traže opravdanje od nas.

Varaju se, jer žele naći svoj mir izvan sebe i traže utjehu tamo, gdje je nema.

A postoji takav tok događaja, u kojemu svaki od njih prima na težini po svojoj pravoj vrijednosti, koja može ostati skrivena za druge.

Svako naše djelo ne doživljuje tuđi sud i svaka naša istina i obmana ne uskrisuje i ne pada po onoj cijeni, koja joj pripada u svijetu.

Kako da itko drugi odlučuje o tome, koliko smo se uzdigli ili koliko smo pali, probijajući svoj put! Kako da itko prosudi, pravedno i strogo, što primajući život dajemo za uzvrat i kakvim smo trudom iskupili svoje mjesto!

Praštanje drugih samo je tuđa velikodušnost ili samilost prema našoj slabosti i tuzi.

Tuđe praštanje samo je izraz njihove težnje za pomirenjem s onim, što jednom učinjeno, nikada više ne može postati drugačije.

Ali nikome od njih nije dano odriješiti naše spone uz krivnju, prije nego što ispaštanje sazori iz grča naše boli.

Nitko ne može odvratiti od nas takav čas, u kojem naša skrušenost dobiva svoje posvećenje po muci, iz koje se dizala k istini.

I što su tuđe riječi, dok srce samo nije dovršilo tu borbu — što su sve utjehe drugih, prije nego što se smire, crni od nemira i krvavi na dnu, vrtlozi u nama?

Samo naša vlastita patnja izmiruje nas s dobrim. koje smo povrijedili, svijesno ili u neznanju.
Samo je jedan put poniranja u sebe, koji kroz tjeskobu, pobjeđujući mrak, vodi na svjetlost.

Ako polazimo tim putem postaje nam i svejedno, da li nam drugi oprostiše ili misle, da toga još nismo vrijedni.

Mi polazimo tada za objavljivanjem istine, krvavimo čela, ali i zatomljujemo vapaj, jer ne idemo krivo.

IZMEĐU SVIJETLA I SJENE

Krvari dan na dlanu sutona i mi iz široka kruga svijetla tiho prelazimo u sjenu.

Dan, kao i mnogi prije njega, a ipak je tako, kao da smo okradeni za lakoću osjećanja, za iluziju o nekom dugom trajanju i stalnom rastu lijepoga.

Nitko nam ne reče, zašto primismo manje, nego što smo vjerovali, da ćemo primiti.

Gore misli kao krijesovi.

Zatvorenost u tjesnoći i prsti tjeskobe na srcu — borba i glad što pokorno šuti, kad je zasite kruhom.

A smisao borbe, smisao trpljenja?

Ima velikog pregaranja i žrtava, koje traže čitav život. Ali što onda, kad se čovjek daje uzalud, za malu cijenu, za ničiju sreću?

Tjeskoba steže srce, a mi srljamo, zovemo i lupamo.

Opet ništa. Velika tišina, gluha, bez jeke.

Naši su krijesovi utjeha i svijetlo.

Pala je posljednja kap krvi umirućeg dana.

Prelazimo u sjenu.

NEŠTO SVOJE

Otkako pamtim, bilo je tako: poslije uzbuđenja i radosti, koju je donosilo svako putovanje, javila bi se bol. Bol mukla i duboka zbog ostavljenih stvari i dragih, bliskih mi ljudi — težina, kao iza rastanka, poslije kojega više nema povratka na staro, nikada više.

Otkako pamtim, ponavljalo se to svaki puta, kad bih odlazila od kuće: to osjećanje praznine i izgubljenosti i silna želja da se vratim. I uvijek iznova osjetila sam, da sam svezana uza sve to, što smatram svojim, a daljine da me zbunjuju i plaše.

Tako sretoh uvijek spoznaju svoju, da zakoni moje pripadnosti starom i poznatom dahu bića i stvari stežu svaki prkosni let moje težnje, te da svaki puta iznova treba doživjeti tu borbu, da u novom osvojim i mali kut za sebe.

Zato je svako moje putovanje značilo lutalaštvo duše, što je kušala da pod stranim nebom samu sebe nađe — zato iza malog i intimnog mog kruga uvijek ostadoše hladne oči krajeva novih i neupoznanih i ljudi stranih.

To, što nekad shvatiti nisam mogla, danas mi je jednostavno i jasno.
Nešto svoje! O, pripadnosti draga! Spominjem te tiho, šaptom, a u srcu zvoniš sve jače, sve jače.

ZEMLJA

Zemlja, nad kojom je obzorje čisto kao suza, a pjesma što se pronosi kroz nju, bezbrižna je i kliktava radost.

Zemlja sa zlatnim vratima što vode na sve strane, sa slapovima i jezerima, u kojima se kupa mladi čovječji lik i blistav sunčani osmijeh.

Slatki plodovi na dohvat ruke i rascvalo cvjeće.

Ljudi, mirni i dobri, što jedni drugima ne nanose bola i djeca što rastu u krasnom neznanju svih zala.

Gdje je život poniranje u čiste dubine smisla, a smisao je na dnu svakoga srca.

Gdje se misao grli s ljepotom, gdje je težnja sklad, a sklad težnja rada i snova.

Katkada dolazim u nju čudesnim putem smione, krilate sanje.

Katkada stojim pred njenim zlatnim vratima i bojim se ući u nju, jer dolazim umorna od saznanja, o kojemu ovdje ni ne slute.

I tada stojim i slušam jeku radosti, što dopire i do mene i grabi me tuga, jer sam stanovnik drugoga kraja pa moram otići.

U DOBRA JUTRA

Ima dobrih jutara što mirišu svježinom i opajaju milinom. Takva su jutra radost i raskoš što ulazi u srce, otvara mu sunčana vrata, uz koja cvatu krinovi i vodi ga na bijele staze.

Oči svakoga čovjeka, kojega srećem, tada su djetinji dobre i svaka misao, koja me tad dirne, lagana je i topla.

Idem kroz zanos neke tihe sreće, znam, da je sve kao uvijek, a duša je ipak zaronila u svjetlost, prekinula je lanac, što ju je sputavao uz hlad i sjenu, pa leti i pjeva pjesmu iz davnoga svoga raja.

Zar ikome, pitam se tada, učinih što na žao — zar je ikada netko ponizio čovjeka u meni?

Znam samo radost oko sebe, kojoj sama postajem trak — znam samo osmijehe i riječ pravednu i dobru, u koje se slivam zvuk.

I sve je jednostavno, blisko i moje u takva opojna, rascvjetana jutra i tek sam izašla iz kuće i pamtim samo dobro.

Krinovi cvatu kraj sunčanih vrata, što me vode na bijele staze.

Pripadam srcu zemlje i srcu svakoga i neznana mi brata — osjećam odsjaj čitava sjaja, svoja sam i opet, dah sam svakoga vedrog i slobodnog daha.

Idem kroz zanos neke tihe sreće, u kojoj se sagibam do svake travke i rastem do plavih visina — idem za zvonom nečijeg kliktanja i prpošnog smijeha.

Zar je ikada netko srušio čitav svijet u meni — zar ikome nanesoh bol i odoh ne obaziruć se dalje?

Traju kratki trenuci čudesne vjere u ozdravljenje od svih muka, u mladost bez iskustva, u ljepotu bez suze.

SMIRENJE

Leći i smiriti se u sporazumu sa zbivanjem oko sebe, u kojem je jedan život tek sitno zrno zlata u neiscrpnim žilama, kojima je isprepleten svijet. Leći na sunce i potisnuti iz svijesti misao na sjenu i hladovinu — zatvoriti pod spuštenim vjeđama sliku o nečem lijepom i ugodnost radi toga. Ta zna čovjek, da postoje vrijednosti i da ima miline i radosti, pa zašto da je ne uzme? Ako se ne kupuje novcem, ni svakidašnjim znojem i brigom ni užitak zbog livada u cvatu, potoka i slapova, šuma i bregova: tko nam priječi, da se ne osjetimo povezani s njima u velikom i krasnom jedinstvu, čiji sklad ništa ne ruši? A zatim, kad smo tek prolazni putnici na zemlji i kad je svaki od nas tek sitni dijelić svega, što se zove život, otkuda nam težina umjesto da budemo krilo u letu — otkuda nam zagriženost u muku, koju ne ćemo pomaći s mjesta, umjesto da otkinemo srce od uzaludnih spona i patnja?

Leći i smiriti se. Oživjeti u sebi prisutnost dragih događaja i toplih snova — ugledati pred sobom staze bez kraja kao pouzdani vodič u daljine i slušati dobru riječ kao vjerni oslon u samoći. Piti sunce i gasiti žeđ njegovim vinom — lebdjeti nad zemljom kao iskra sjaja i stapati se sa svijetlom oko sebe, pa dosizati visine, s kojih su sitne i neznatne ljudske borbe i jadi.

Zašto ne spasavati sebe u regionima i eonima, gdje se diže čišće i dublje — zašto ne vraćati se zemlji, ne u pokornosti tuge, nego u svijesnom doživljavanju radosti zbog darova, koje nam pruža? Ako na njene

grudi pada naša krv, zrije u njima i sjeme kruha — ako je para bojovni korak mnoštva, otvara se i plugu mirna orača i budaku radnika, koji polaže u nju temelje za naš dom.

Treba naći vedrinu zaboravljenoga kuta u duši, u kojem je cvalo djetinjstvo — treba razvezati blagdanska zvona, čiji će zvuk imati bijelu boju, nenatrunjenu prahom i iskričavi sjaj ili se povesti u svijet tišine, u kojemu ništa ne plaši i ništa nije tjeskobno tuđe ni daleko.

Kako je to jednostavno i razumljivo: ne biti krik, nego smiješak, ne biti protest, nego mirna i blaga melodija u koru neke dobre i uzvišene pjesme. Ne ispitivati i ne mučiti ni drugoga ni sebe, nego pustiti, da neki neizmjerni talas ljulja i našu malu barku, pa se predati elementu nesvijesnošću djeteta i dobrim pouzdanjem! Napustiti stražu pred neprijateljem kojega osjeća slutnja i prilaziti krotko i vedro svakome čovjeku i stvari. Ostaviti mržnju i prokletstvo zavisti i bijede i uroniti srce u duboku čežnju za ljepotom skrivenoga smisla.

Naš je život sitno zrno zlata u neizmjernosti prostora, a u vremenu kratkom.

Velike tajne, nedohvatne našoj spoznaji, kruže oko nas iz mraka.

Toče se sati i spušta se ruka, što je na uzdignutu dlanu nosila osmijeh i suzu dana.

Nemoćno pada osvetnička, na prijetnju i na udarac zgrčena šaka.

Zaboraviti na to, kako se boje gase i kako se poput ubijenih ptica ruše mrtvi zanosi i nestali dani.

Slušati govor tišine ili akord drage pjesme — zatvoriti pod spuštenim vjeđama sliku, što diše dragošću i blizinom.

Oteti snima njihova priviđenja i nemiru kratak čas smirenja.

JESEN

I.

Dani postaju kraći, a sunce hladnije. Nešto se žara razgori o podne, a zatim ga ugase večernje magle.

Nekiput naoblači se nebo i prosuzi u dugim kišama, što se liju na posljednju raskoš zemlje.

Čovjek zatvara vrata svoje sobe i misli na rumenilo lišća, koje je popadalo sa granja. Čovjek se sjeća na doba klijanja i rasta, na doba nadanja i čekanja.

Javi se i upoređenje između sebe i sitne klice takvoga života, koji se zametnuo u proljeću. Milovalo je sunce takav mali izdanak stabla, rose i kiše umivale su ga i napajale.

Sad jesen pada na zemlju i na srce. Jesen, koja skida odjeću sa stabala, ali ona žive i dalje i opet će jednom sinuti u novoj, pomlađenoj ljepoti, dok list, otresen zamahom vjetra, odleti i izgine.

Ono prvo je snaga i mir sigurnosti, drugo je treperenje i nestajanje, a život je jedno i život je drugo, tek sudbina je različita i trajanje negdje je samo jedno ljeto, a drugdje duge godine.

Zašto čovjek misli baš na to, kad ostaje sam u svojoj sobi za takvih zaplakanih jesenjih dana? Zašto pita, gdje je on pustio žilje svoga života, uza što se privinuo ili ako ničega nema, kuda će ga odnijeti vjetar i gdje će nestati?

II.

Zatvaraju se vrata doma i oči što su gledale i cvat i venenje.

Kratki dani postaju sve kraći. Poslije kiša, sunčani žar kao grumen zlata pada na naše glave. Onda pogled postane vedriji i misao toplija. Čovjek izlazi napolje i kao da bi htio oteti maglama i mrazovima utjehu nade, da ljeto još ne prolazi. Kao da bi htio zamahnuti radošću takvog vjerovanja u trajanje dugog zrenja pod blagim suncem, na svetom i voljenom svojem tlu.

NAŠE DUGOVANJE

Zar smo još dužni? A platimo sve, što je bilo naše, makar i za najkraći čas. Jer ničega nema, što se poklanja srcu, ne tražeći uzvrat, i nitko nije toliki siromah, te sudbini ne bi trebao dati svoj obol.

Sve mi platismo, što primismo i u radosti toploj, i u nekoj vedroj nadi — u pjanstvu, ljubavi dobroj i u tihom i smirenom svom satu. I velika opojnost tražila je jednom našu skrušenost, i teški naš čemer bijaše zbog dugovanja našeg, tko zna radi kakvoga grijeha, zbog dugovanja skupog.

Mi platismo, prolazeći kroz život, i odsjaj sunca poslije oblačnih dana, i dragost osmijeha nekog, i zvuk najmilijeg glasa. Mi dadosmo iz duše svoje i za sreću i za trpnju, svoju i tuđu — za padanje i za rast — za sanju, koja nikada nije bila java.

Zar još smo nekome dužni? Ti istinu slutiš: u dugovanju svome još ne stigosmo do kraja.

MAJCI

I.

Bila si mi najljepša od svih i prema mojoj maljušnosti velika i snažna. Bila si najmudrija za me, jer na sve si odgovor znala.

Prolazi vrijeme, život nas mijenja. Ti si ostala oslon i vedrina. Ostala si dom i mirni osmijeh, pa otkako sam ja, i ti si uvijek bila.

II.

Padaju riječi, gorke i nekome krive. Ne znaš, da život zna biti krut i da mi se često primiče briga.
To dobro neznanje! Ti snovi o lijepom, o sreći što će sinut iz nekoga kraja! Snovi o miru bez lude hajke — iluzija o tišini i domaćem kutu!

Kada bi ti znala: u riječima gorkim tek je kob mučne težine. Padanje tužno mnogih mi dana, kad o zid lupa nemoćna šaka.

No tvoje srce kuca uza me, i kad umukne vika pakosti tuđe, osjećam u njemu sebe i sve svoje radosti i suze.

III.

Gledam te gdje spavaš i htjela bih, da me čuješ, kako ti govorim nešto lijepo. Nečujno prilazim ti bliže i milujem dugo tvoju klonulu glavu.

Dok umorna ležiš, ti si kao dijete, koje brigu i ljubav drugoga treba; spuštene ruke miruju tad blago, tvoje tijelo nije više jako.

Tad vidim jasno duboku sjenu, što je na tvoje lice pala i to, da ti se gorko trznuše usne, kao da te boli neka rana.

Htjela bih, da znaš, da sam ti blizu i da si mi draga, drugačije nego itko. Htjela bih, da osjetiš u snu, kako sam ti prišla, polako i sasvim tiho.

ZOV

Moj otkinuti zov uz rub ceste se njiše.

Htio je rasplesti sjene i uspinjati se od zemlje. Htio je pasti na nečije ruke i cvasti na njima.

Mržnja je razbila srebreni zvuk njegova zvona, sada tek pažljivo uho čuje mu jecaj.

Nebo se uzdiglo, odagnano kletvom, kao da je bilo krivo za svu bijedu.

A zov moj (napuklo zvono) hoće da dirne tvoje kose i da ti rekne nešto dobro.

Prisluhni, možda bi se njegov glas u tvojoj duši mogao spasti.

BILJEŠKA

Autorica ove knjige izdala je do sada: »U godini kušnje«, roman (naklada Matice Hrvatske, 1933.), »Svojim putem«, roman (naklada Društva hrv. književnica, 1937.), »Dani nemira«, pjesničku prozu (vlastita naklada, 1939.), »Novele« (1940.) te »Lirske Fragmente« (naklada knjižare Horvat, 1940.).

SADRŽAJ

1. Izvori 3
2. Saznanje 4
3. Dijete 7
4. Rasipanje duše 9
5. Tijesni krugovi 12
6. Bdijenje 13
7. Glas iz tame 14
8. Ugušenje sanja 16
9. Putovi duše 19
10. Krivnje 21
11. Smrt 22
12. Razbijena lutka 24
13. Tebi 25
14. Majke 27
15. Muškarac govori u noći 29
16. Nestajanje 32
17. Svi Sveti 33
18. Proživljeni dani 35
19. Melodija 38
20. Praštanje 40
21. Izmedju svijetla i sjene 42
22. Nešto svoje 43
23. Zemlja 44
24. U dobra jutra 45
25. Smirenje 47
26. Jesen 50
27. Naše dugovanje 52
28. Majci 53
29. Zov 55